

การทำสวนท้อที่บ้านหลวงคอยอ่างขาง

ประวัติของคอยอ่างขาง

ก่อนพ.ศ. 2475 อ่างขาง เป็นพื้นที่ที่มีปัญหาว่าควรจะอยู่ในเขตของไทยหรือพม่า เนื่องจากภูมิประเทศของคอยอ่างขางล้อมรอบด้วยแนวสันเขาสูงสองแนวขนานกันและบรรจบกันหัวท้าย เป็นรูปอ่าง

แผนที่แบ่งเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าซึ่งฝรั่งเศสทำไว้สมัยนั้น เป็นภาษาฝรั่งเศส ได้มีข้อตกลงระบุให้ใช้แนวสันเขานี้เป็นแนวแบ่งเขตแดน เมื่อเกิดมีแนวสันเขาขึ้นสองแนว จึงตัดสินใจไม่ได้ว่าจะใช้สันเขาไหนเป็นตัวแบ่งเขต และคอยอ่างขางควรเป็นของไทยหรือพม่า (อังกฤษ) ต่อมาไทยยอมทำความตกลงกับอังกฤษ โดยยกพื้นที่ทางภาคใต้แลกกับพื้นที่คอยอ่างขาง โดยยึดแนวสันน้ำด้านตะวันตกและได้ทำหมุดหลักฐานไว้บนอ่างขางลักษณะ เป็นแท่งหินสี่เหลี่ยมฝังในดิน บนแท่งหินขุดสลัก ร.ศ. ที่ทำหมุดไว้ อ่างขางจึงอยู่ในดินแดนของไทยตั้งแต่นั้นมา

พ.ศ. 2481 ก่อนสงครามโลกครั้งที่สองได้มีการสำรวจปักปันเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า คณะสำรวจปักปันเขตแดนได้เดินทางขึ้นคอยอ่างขางโดยเริ่มเดินทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปอำเภอเชียงดาวแล้วเลี้ยวเข้าทางเมืองงาย หยุดพักแรมที่บ้านนาหวาย จากบ้านนาหวายต้องเดินผ่านป่าใช้เวลาครึ่งวันจึงถึงคอยอ่างขาง

สภาพพื้นที่คอยอ่างขางในพ.ศ. 2481 เป็นทุ่งโล่งตามเนินเขาไกลสุดขอบฟ้า พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินสูงต่ำอยู่ในหุบเขา มีลักษณะเป็นอ่างจริงๆ และชื่ออ่างขาง เป็นชื่อเรียกกันตั้งแต่สมัยก่อน ทุ่งโล่งที่เห็น เป็นไร่ฝิ่นสีเขียวขจีติดกับถนนดินสีแดงจัดที่ตัดเลาะไปมาในหุบเขา ผ่านหมู่บ้านที่ตั้งอยู่กระจัดกระจายตามเนินในหุบเขา

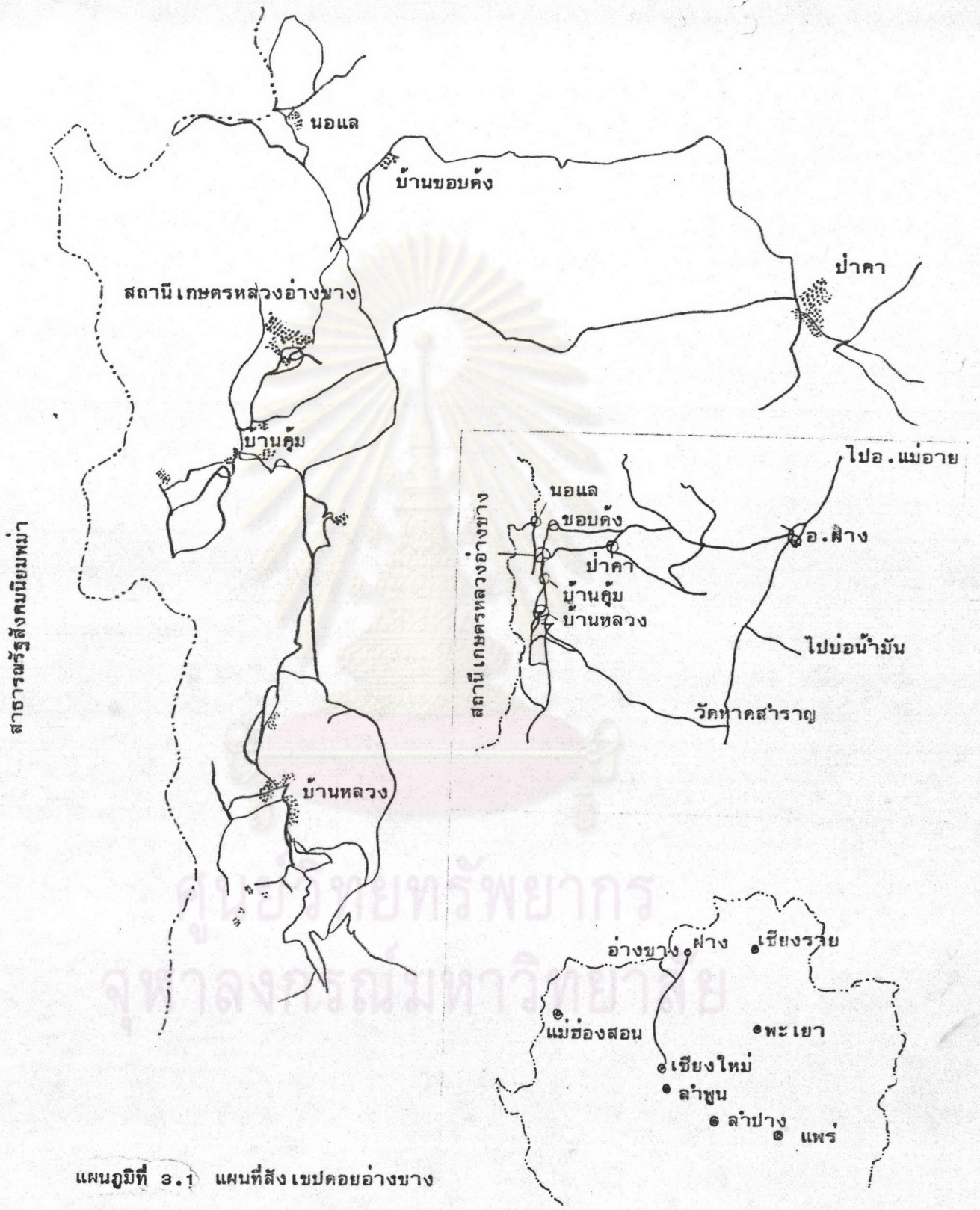
ชาวอ่างขางสมัยนั้นส่วนใหญ่เป็น ชาวเขาเผ่าม้ง มูเซอร์ดำ มูเซอร์แดง และลีซอ แต่ไม่ทราบจำนวนแน่นอนและเป็นคนละพวกกับชาวเขาที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในปัจจุบันนี้

ภาพที่ 3.1 เทือกเขาสูงสลัมซัมซ็อนบนตอยอ่างาง (ถ่ายเมื่อ 28 เมษายน 2529)

ศูนย์วิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I10298691

แผนภูมิที่ 3.1 แผนที่สังเขปกองอำเภอ

อาชีพของชาวเขาในขณะนั้นคือการปลูกฝิ่น พื้นที่คอยอ่างขางถือว่าเป็นพื้นที่ที่ดีที่สุด เนื่องจากความเหมาะสมทางธรรมชาติไม่ว่าจะเป็น ระดับความสูง อุณหภูมิ และความอุดมสมบูรณ์ของดิน

ลักษณะทั่วไปของคอยอ่างขาง

ลักษณะภูมิประเทศ

คอยอ่างขางตั้งอยู่ในเขตตำบลม่อนปิ่นและตำบลแม่ฮ่องสอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากตัวเมืองเชียงใหม่ขึ้นไปตามเส้นทาง 99 องศาตะวันออกระยะทางประมาณ 150 กิโลเมตร หรือจากถนนหลักสายเชียงใหม่-ฝาง กิโลเมตรที่ 137 ไปตามทางแยกข้างวัดหาดสำราญ อีก 25 กิโลเมตร สภาพถนนที่แยกขึ้นมาเป็นถนนลูกรัง และลาดยางเป็นบางช่วง ในฤดูฝนสภาพถนนจะเป็นโคลนทำให้การเดินทางเต็มไปด้วยความลำบาก

เทือกเขาอ่างขางเป็นแนวเขานานกันทอดยาวตามแนวเหนือ-ใต้ ติดต่อกับเขตพม่า พื้นที่ 15 กิโลเมตรของคอยอ่างขางล้อมรอบด้วยทิวเขาสูงชันมียอดเขาสูงสลับซับซ้อน ยอดเขาที่สูงที่สุดของเทือกเขาสูงถึง 2,000 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ปกคิที่ราบสูงทั่วไปสูงเฉลี่ย 1,400 เมตร บริเวณที่เป็นอ่างเป็นเทือกเขายาวประมาณ 5 กิโลเมตร กว้างโดยเฉลี่ย 3 กิโลเมตร ความกว้างของพื้นที่ราบปกคิจะไม่เกิน 200 เมตร ตลอดแนวอ่างตอนกลางจะมีภูเขาหินยอดแหลมและบ่อปรากฏให้เห็นทั่วไป

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู (Tropical Savanna, Aw) ตามระบบการจำแนกภูมิอากาศแบบ Koppen การแบ่งเขตอากาศแบบคอปเพิน (Koppen) เป็นวิธีการแบ่งเขตอากาศที่กำหนดอุณหภูมิและปริมาณน้ำฝนในแต่ละเขตไว้อย่างแน่นอนโดยใช้อักษรย่อแทน เขตอากาศกลุ่มสำคัญ และใช้ตัวอักษรอื่น ๆ แสดงอุณหภูมิและปริมาณน้ำฝน เช่น A หมายถึง เขตอากาศแบบร้อน w หมายถึง ความแห้งแล้งในฤดูหนาวซึ่งเป็นช่วงที่ได้รับความร้อนจากดวงอาทิตย์น้อยที่สุด เมื่อนำ A ร่วมกับ w จะได้ Aw ซึ่งหมายถึง เขตอากาศแบบสะวันนา (Savanna Climate) ที่มีฤดูฝนสลับกับฤดูแล้งอย่างชัดเจน

ภาพที่ 3.2 สภาพถนนและทิวทัศน์บนดอยอ่างขาง (ถ่ายเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2529)

ภาพที่ 3.3 สภาพถนนและทิวทัศน์บนดอยอ่างขาง (ถ่ายเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2529)

สำหรับ Tropical Aw หมายถึงลักษณะอากาศที่อยู่ระหว่างเขตอากาศแบบแห้งแล้ง และเขตอากาศแบบชุ่มชื้น ทำให้มีความแตกต่างของช่วงฤดูฝนและฤดูแล้งอย่างชัดเจน และได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งพัดผ่านในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ทำให้เกิดฝนตกชุก มีช่วงอากาศหนาวแล้งในเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ เนื่องจากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ

ลักษณะดิน

ลักษณะดินจัดอยู่ในกลุ่ม Redyellow Podzolic และ Reddish Brown Lateristic ในชุดดินปากช่องซึ่งมีทั้งดินดินและดินลึก มีการระบายน้ำที่ดี ความสามารถในการให้น้ำซึมผ่านได้ปานกลาง ดินชั้นบนเป็นดินร่วนปนดินเหนียว ดินชั้นล่างเป็นดินเหนียว

ประชากร

บนคอยอ่างขางมีหมู่บ้านสำคัญ ๗ อยู่ 4 หมู่บ้านด้วยกันคือ บ้านหลวง บ้านคุ้ม บ้านขอบด้ง และบ้านนอแล ประชากรส่วนใหญ่ของบ้านขอบด้งจะเป็นชาวยูเซอริ บ้านนอแลจะเป็นชาวปะหล่อง ส่วนชาวจีนฮ่อส่วนใหญ่จะอยู่ที่บ้านหลวงและบ้านคุ้ม

ลักษณะทั่วไปของบ้านหลวง

บ้านหลวง เป็นหมู่บ้านที่สำคัญหมู่บ้านหนึ่งของคอยอ่างขาง ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลแม่งอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮ่อมีจำนวน 556 คน 111 หลังคาเรือน

ความเป็นมาของชาวจีนฮ่อ

ประชากรที่บ้านหลวงเดิมเป็นชาวเขาเผ่าแม้ว ยูเซอริดำและเย้า ประมาณพ.ศ. 2486 จึงได้มีชาวจีนรุ่นแรกจำนวน 2 ครอบครัวได้อพยพเข้ามาอยู่ซึ่งเป็นพ่อค้าที่ค้าขายคานแนวชายแดน ไทย-พม่า-จีน จากนั้นได้มีการอพยพเข้ามาเรื่อย ๆ จนถึงพ.ศ. 2497 ชาวจีนฮ่อและชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ทั้งหมดได้อพยพออกจากคอยอ่างขางไปอยู่ที่ บ้านใหม่ บ้านยาง คอยแม่สลอง ฯลฯ ในปี

ต่อมาได้มีชาวจีนฮ่อบางกลุ่มกลับขึ้นคอย่างขวาง อีกทั้งชาวจีนฮ่อที่อพยพมาจากจีนและพม่าก็ได้เข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มขึ้น จนเป็นเหตุให้บ้านหลวงมีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮ่อ

การอพยพออกจากคอย่างขวางของชาวจีนฮ่อและชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในพ.ศ. 2497 นั้น เป็นเหตุให้ชาวเขาที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน เป็นคนละกลุ่มกับที่คณะปักหลัก เขตพบ เมื่อพ.ศ. 2481

ลักษณะภูมิประเทศ

บ้านหลวงตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่เป็นเทือกเขาสูงล้อมรอบซึ่งอยู่ติดชาวแดนไทย-พม่า โดยอยู่ห่างจากด้านชายแดนประมาณ 2 กิโลเมตร มีเส้นทางเข้า-ออกด้านที่ช่องทางกันดี การคมนาคมของบ้านหลวง เริ่มจากถนนสายหลักเชียงใหม่-ฝาง แยกเข้าถนนกิ่งถาวร วัดหาคสำราญ ลักษณะถนนเป็นบางช่วง จนถึงด่านตรวจของป่าไม้ 11 ตั้งแต่ด่านตรวจขึ้นเขาลอดมา ถนนส่วนใหญ่เป็นถนนดินแดง ระยะทางจากทางแยกถึงบ้านหลวงประมาณ 28 กิโลเมตร เส้นทางเข้า-ออกบ้านหลวงมีสองเส้นทาง เส้นทางที่หนึ่งเข้าตรงกิโลเมตรที่ 19 เส้นทางที่สองเข้าทางทิศเหนือตรงป้ายหน่วยพัฒนาต้นน้ำ 11 เส้นทางทั้งสองเส้นนี้จะผ่านกลางหมู่บ้าน

อาณาเขตของบ้านหลวง ทิศเหนือติดกับสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ทิศใต้ติดกับฐานที่ตั้งชั่วคราวของทหารจีน(สู้ยู่่ง) ทิศตะวันออกติดตำบลแม่ฮ่องสอน ทิศตะวันตกติดแนวชาวแดนไทย-พม่า

ประชากร

ประชากรบ้านหลวงส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮ่ออพยพ (ทหารจีนคณะชาติ) ซึ่งอยู่ในความควบคุมของชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจ 327 กองบัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งผู้อพยพขอขี้มอาศัย ชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจ 327 มีหน้าที่ควบคุมป้องกันการโยกย้าย การตัดไม้ทำลายป่าเพื่อนำมาหาเลี้ยงชีพที่พักอาศัยของชาวจีนฮ่ออพยพส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียว มุงหลังคาด้วยหญ้าคา มุ้งทำด้วยดินเหนียว อาชีพส่วนใหญ่ทำกสิกรรมประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ ไร่จ้างประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ ค้าขาย 10 เปอร์เซ็นต์ ฐานะของประชากรส่วนใหญ่จะยากจนและปานกลาง

พื้นที่ที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกิน

พื้นที่ทั้งหมดจำนวน 2,500 ไร่ เป็นที่ดินของกรมป่าไม้ที่ทางราชการขอสงวนให้ผู้อพยพขี้ม เป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพที่สุจริต เพื่อให้มีรายได้เลี้ยงดูตัวเองและครอบครัว พื้นที่ทั้งหมด

ภาพที่ 3.4 ถนนเข้าหมู่บ้านหลวง (เส้นทางที่สอง ถ่ายเมื่อ 28 เมษายน 2529)

ภาพที่ 3.5 บ้านของเกษตรกรบ้านหลวงที่ปลูกตามเชิงเขาซึ่งมีดินกระจัดกระจาย (ถ่ายเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2529)

2,500 ไร่ไม่มีใบนส.3 หรือใบโฉนด ชาวจีนฮ่อที่ได้รับอนุญาตให้อาศัยอยู่ไม่มีสิทธิถือครองหรือซื้อขายที่ดิน และไม่มีการโยกย้ายที่ทำกินใหม่

ความเป็นมาของการทำสวนท้อที่บ้านหลวง คอยอ่างขาง

ราวพ.ศ. 2486 ต้นท้อที่คอยอ่างขางมีประมาณ 2-8 ต้น สันนิษฐานว่ามาจากพ่อค้าชาวจีนที่เดินทางค้าขายตามแนวชายแดนไทย-พม่า-จีน ได้นำผลท้อติดตัวมาจากประเทศจีน เมื่อพ่อค้ารับประทานผลท้อแล้วก็จะโยน เม็ดท้อทิ้ง ทำให้เกิดเป็นต้นท้อและเจริญเติบโตเองตามธรรมชาติ เมื่อท้อพวกนี้มีผลผลิตชาวจีนฮ่อที่อาศัยอยู่บ้านหลวงได้เก็บผลท้อมารับประทาน แม้ว่ารสชาติจะไม่หอมหวานเหมือนท้อที่ปลูกในประเทศจีน แต่ก็เป็นที่นิยมปลูกกัน 2-3 ต้นไว้รับประทานภายในครอบครัว

สำหรับการทำสวนเพื่อการค้านั้น จากการสอบถามชาวจีนฮ่อที่อาศัยอยู่ที่บ้านหลวงสามารถสรุปออกมาได้สามแนวทาง กล่าวคือ แนวทางที่หนึ่งกล่าวว่า ประมาณพ.ศ. 2497 ได้มีชาวจีนแต่จิวจากเชียงใหม่ ได้ว่าครูปผลท้อฝากพ่อหลวงเย้า (ผู้ใหญ่ม้านเย้า) ขึ้นมาซื้อท้อที่บ้านหลวง หลังจากที่ท้อขายได้ ชาวบ้านหลวงจึงเพิ่มพื้นที่การปลูกท้อ โดยพ่อค้าชาวเขามารับซื้อท้อถึงบ้านหลวง

แนวทางที่สอง กล่าวว่า ประมาณ พ.ศ. 2509 ได้มีชาวเชียงใหม่เดินทางมาซื้อท้อที่บ้านหลวง สันนิษฐานว่าชาวเชียงใหม่รู้จักผลท้อ จากการที่ผลท้อติดลงไปในการสอบไล่มันฝรั่งที่นำไปขายที่เชียงใหม่

แนวทางที่สาม กล่าวว่า เจิ้งซินโฮ้ขึ้นมาเที่ยวบนคอยอ่างขางบ่อย ๆ ได้เก็บผลท้อไปคองขายในเมืองเชียงใหม่ ปรากฏว่าขายได้ราคาดี เจิ้งซินโฮ้จึงกลับขึ้นมาบอกชาวบ้านหลวงให้เพิ่มปริมาณการปลูกท้อ จนท้อกลายเป็นผลไม้ที่รู้จักกันดีในรูปของท้อคอง ส่วนการขนส่งท้อในสมัยนั้น อาศัย ม้า ลา หรือพ่อ บรรทุกท้อจากสวนไปถึงบ้านยาง จากบ้านยางต้องอาศัยกระบือ บรรทุกต่อไปยังแม่ข่า จากแม่ข่าจึงจะมีรถยนต์ บรรทุกท้อเข้าสู่ตัวเมืองเชียงใหม่

การทำสวนท้อพื้น เมือง

เริ่มแรกต้นท้อพื้น เมืองนิยมปลูกใกล้ ๆ บริเวณบ้านไว้รับประทาน หลังจากที่พ่อค้าขึ้น มาซื้อท้อจึงทำให้เกิดการขยายพื้นที่การปลูกออกไปตามบริเวณภูเขาที่สลับซับซ้อน การปลูกท้อของ

ภาพที่ ๑.๖ สวนท้องถิ่นเมือง (ถ่ายเมื่อ 5 ธันวาคม 2528)

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เกษตรกร เริ่มจากการเพาะต้นตอจากเมล็ด แล้วจึงย้ายต้นตอไปปลูกในสวนในฤดูฝน แต่ส่วนใหญ่เกษตรกรจะนิยมการปักชำกิ่ง สภาพพื้นที่ของสวนท้อพื้นเมืองเป็นภูเขาสูง ไม่มีลำห้วย ลำธาร หรือแหล่งน้ำอื่น สวนท้อพื้นเมืองจึงอาศัยแหล่งน้ำจากน้ำฝนแต่เพียงแหล่งเดียว การสร้างอ่างเก็บน้ำเพื่อการทำสวนท้อจึงเป็นโครงการที่ใช้เงินทุนจำนวนมากซึ่งเกษตรกรไม่สามารถจะทำได้

เมื่อประมาณ 10 ปีก่อนยังไม่มียกนดัดขึ้นคอย่างขางเหมือนปัจจุบัน การขนส่งปุ๋ยต้องขนส่งโดยวิธีการเดียวกับการขนส่งท้อ ทำให้ปุ๋ยมียราคาแพง เกษตรกรจึงไม่นิยมใส่ปุ๋ยให้กับต้นตอ หลังจากที่มีถนนตัดผ่านบ้านหลวง เกษตรกรบางส่วนจึงเริ่มใส่ปุ๋ยให้ต้นตอโดยการพรวนดินรอบ ๆ ทรงต้นแล้วหว่านปุ๋ยตามร่องดินที่ขุดไว้ ซึ่งจะทำกันในเดือนกันยายนถึงธันวาคมก่อนที่ต้นตอจะออกดอก

แมลงวันทอง เป็นศัตรูตัวสำคัญที่สุดของท้อ แมลงวันทองจะเข้าทำลายผลท้อในระยะก่อนที่ผลท้อจะสุก โดยแมลงวันทองจะวางไข่ไว้ในผลท้อที่ใกล้สุก ไข่จะฟักออกเป็นตัวหนอนไซกิน เนื้อท้อทำให้ผลท้อร่วงหล่นเสียหาย แต่ในการเก็บท้อพื้นเมือง เกษตรกรจะเก็บผลท้อที่ยังดิบอยู่ แม้ว่าผลท้อนั้นจะถูกแมลงวันทองวางไข่ เมื่อนำผลท้อไปคองโอกาสที่ไข่จะฟักออกเป็นตัวหนอนไซกิน เนื้อท้อก็จะไม่เกิดขึ้น ด้วยสาเหตุนี้ประกอบกับยามี้องกันและกำจัดศัตรูพืชมีราคาแพง จึงทำให้ไม่มีเกษตรกรสวนท้อพื้นเมืองรายใดใช้ยาบ้องกันและกำจัดศัตรูพืช

เกษตรกรสวนท้อพื้นเมืองจะทำการถางหญ้าเพื่อบ้องกันไม่ให้เกิดไฟป่า และเพื่อสะดวกในการเก็บผลท้อที่ตกลงมาตามโคนต้น การเก็บผลท้อพื้นเมือง เกษตรกรจะใช้ไม้ทุบหรือมือเขย่าลำต้นเพื่อให้ผลท้อร่วงลงบนพื้น หรืออาจใช้ไม้ตีผลท้อที่อยู่สูงขึ้นไปตกลงมา แล้วจึงทำการเก็บผลท้อที่ตกลงตามพื้นดินใส่กระสอบหรือปิบ บรรทุกบนหลัง ลา ม้า พ้อ หรือคนแบกกลับมาขายในหมู่บ้าน

การส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกท้อพันธุ์

โครงการหลวงอ่างขาง เป็นสถานีวิจัยและส่งเสริมไม้ผลเมืองหนาว ผัก พืชไร่ คอกไม้ ฯลฯ ซึ่งใช้ชื่อว่าสถานีเกษตรหลวงอ่างขางโดยมีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นผู้ดำเนินงานตั้งตั้งแต่ปีพ.ศ. 2513 ท้อเป็นไม้ผลเมืองหนาวชนิดหนึ่งที่ทำกรวิจัยโดยการนำพันธุ์ท้อพันธุ์จากต่างประเทศมาทดลองปลูก ปรากฏว่ามีท้อพันธุ์หลายพันธุ์ที่สามารถเจริญเติบโตได้ดี ให้ผลท้อขนาดใหญ่รสหวาน ซึ่งสามารถขายได้ราคาดีกว่าท้อพื้นเมือง ทางโครงการหลวงจึงได้ส่งเสริมให้เกษตรกร

บ้านหลวงปลูกท้อพันธุ์ โดยการจัดส่งเจ้าหน้าที่จากสถานีเกษตรหลวงอ่างขางไปแนะนำวิธีการทำสวนท้อพันธุ์ ตลอดจนทำการเปลี่ยนยอดท้อให้กับเกษตรกรครั้งแรกประมาณ 6 ราย เมื่อท้อพันธุ์ให้ผลผลิตและสามารถขายได้ราคาดีกว่าท้อพื้นเมือง เกษตรกรจึงเริ่มสนใจที่จะทำสวนท้อพันธุ์กันมากขึ้น

การทำสวนท้อพันธุ์

ต้นท้อพันธุ์ส่วนใหญ่ปลูกใกล้ ๆ บริเวณบ้าน เพื่ออำนวยความสะดวกในการดูแลรักษา เกษตรกรจะใส่ปุ๋ยให้ต้นท้อพันธุ์โดยการขุดดินรอบโคนต้นแล้วหว่านปุ๋ยตามร่องดินที่ขุดไว้ซึ่งจะใส่ปุ๋ย เมื่อผลท้อ เริ่มติดหรือหลังการเก็บผลท้อ สำหรับการ ใช้ยาป้องกันและกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรประมาณหนึ่งในสามจะทำการพ่นยาในระหว่างที่ดอกท้อบาน เพื่อป้องกันแมลงไปวางไข่ ส่วนการให้น้ำ เกษตรกรจะให้น้ำแก่ต้นท้อพันธุ์ที่อยู่ใกล้ ๆ บริเวณบ้าน เมื่อผลท้อ เริ่มติดโดยปล่อยให้ไหลตามสายยางที่ เกษตรกรวางไว้บนพื้นดิน แหล่งน้ำที่ เกษตรกรใช้รดน้ำให้ต้นท้อพันธุ์นี้ เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กที่ใช้บริเวณภายในหมู่บ้าน ฉะนั้น เกษตรกรที่จะให้น้ำแก่ต้นท้อจึงต้องมีสวนท้อพันธุ์อยู่ใกล้บริเวณอ่างเก็บน้ำด้วย เกษตรกรส่วนใหญ่จะทำการตัดแต่งกิ่งท้อพันธุ์ ส่วนการปลูผลทำกันเพียงบางรายเท่านั้น และไม่มีเกษตรกรรายใดที่จะทำการท้อผลท้อพันธุ์เพื่อป้องกันทำลายและการวางไข่ของแมลง โดยเฉพาะแมลงวันทอง การเก็บผลท้อพันธุ์ เกษตรกรจะใช้มือเด็ดผลท้อบริเวณที่ เอื้อมมือไปถึง ผลท้อที่อยู่สูง เกษตรกรจะปีนขึ้นไปเก็บหรือใช้ไม้เด็ดผลท้อ ซึ่งต้องรีบรีบก่อนที่ผลท้อจะตกถึงพื้น เกษตรกรจะทำการ เก็บผลท้อก็ต่อเมื่อมีพ่อค้ามาสั่งซื้อ ภาชนะที่ใช้บรรจุท้อพันธุ์ส่วนมากจะใช้กล่องกระดาษ ซึ่งไม่ใช่กล่องกระดาษที่ออกแบบสำหรับการบรรจุผลไม้ เกษตรกรบางรายอาจใส่ฝอยกระดาษขึ้นระหว่างชั้น เพื่อกันการกระแทกระหว่างการขนส่ง

ภาพที่ 3.7 สภาพสวนท้อพันธุ์ซึ่งมีการดูแลรักษาสวนน้อย (ถ่ายเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2529)

ภาพที่ 3.8 สภาพสวนท้อพันธุ์ซึ่งมีการดูแลรักษาสวนเป็นอย่างดี (ถ่ายเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2529)